

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษาเป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญา การที่จะยกระดับศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ให้สูงขึ้นเทียบทันกับนานา ประเทศได้นั้นหลายฝ่ายจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา และทุ่มเททรัพยากรเพื่อ พัฒนาการศึกษากลับสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนไป การจัดการศึกษาหรือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มิใช่เพียงการพัฒนาให้เป็นทรัพยากรเพื่อตอบสนองระบบเศรษฐกิจ เท่านั้น แต่ต้องพัฒนาให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ของชาติที่รู้เท่าทันความเจริญ มีหลักยึดเหนี่ยวทาง จิตใจและสามารถดำรงอยู่ในโลกแห่งความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุข การศึกษาจึงมีบทบาท สำคัญยิ่งในการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2541 : คำนำ) ได้ัญเชิญ คัมภีร์พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ที่ทรงตรัสว่า “การศึกษาจะสอนให้คนเป็นคนเก่งแล้วจำเป็นอย่างไรที่จะต้องอบรมให้ดีพร้อมกันไปด้วย ประเทศ ของเราจึงจะได้คนที่มีคุณภาพ คือ ทั้งเก่ง ทั้งดี มาเป็นกำลังของบ้านเมือง ให้ความเก่งเป็นปัจจัยและ พลังสำหรับการสร้างสรรค์ และให้ความดีเป็นปัจจัยเพื่อประคับประคองหนุนนำความเก่งให้เป็น ไปในทางที่อำนวยผลประโยชน์อันพึงประสงค์” และในภาวะที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงในด้าน ต่าง ๆ อย่างรวดเร็วตลอดเวลาและเป็นโลกแห่งการเรียนรู้ที่ไม่มีวันสิ้นสุดนี้ การศึกษาจำเป็นจะต้อง พัฒนาคนให้มีความเข้มแข็งทางปัญญา มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและสร้างความรู้ใหม่ได้ เพื่อที่จะสามารถดำเนินชีวิต และก้าวไปในยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีความสุขมั่นคง โดยที่ยังคงรักษา ความเป็นไทยไว้ได้อีกทั้งอยู่ร่วมกับธรรมชาติและเพื่อนมนุษย์อย่างสันติสุข

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญของการศึกษา โดยกำหนดแนวนโยบายที่เกี่ยวกับการ ศึกษาไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม ปรับปรุงการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และสถานการณ์ทั้ง ภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งปัจจุบันมีการแข่งขันที่ทวีความรุนแรงโดยจะต้องจัดการศึกษาเพื่อ พัฒนาศักยภาพตัวคน ให้สามารถปรับตัวให้ทันกับความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี สารสนเทศและสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีคุณธรรมจริยธรรม สามารถ ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข (กรมวิชาการ, 2544 : 1) ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผล ต่อการพัฒนาประเทศ

ในการจัดการศึกษานั้น โรงเรียนเป็นสถาบันสังคมที่ได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่จัดการศึกษาโดยการสร้างและพัฒนาคนให้มีคุณภาพ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้ให้ความสำคัญกับโรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะโรงเรียนเป็นหน่วยงานทางการศึกษาช่วยสร้างคนให้เกิดคุณภาพตามที่ชาติต้องการ (เจือจันทร์ จงสถิตอยู่. 2545 : 4) โดยเฉพาะการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการเข้ารับการศึกษอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ดังนั้น คุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาซึ่งอยู่ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณภาพคน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่ออนาคตของประเทศ

จึงกล่าวได้ว่าคุณภาพของคนในชาติขึ้นอยู่กับคุณภาพของโรงเรียนเป็นสำคัญ คุณภาพของโรงเรียนขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาและครู (เจือจันทร์ จงสถิตอยู่. 2545 : 4) สอดคล้องกับ (สงบ ประเสริฐพันธ์. 2543 : 14) ที่กล่าวว่า “ผู้บริหารโรงเรียนและครูเป็นบุคลากรภายในโรงเรียนที่อาจสร้างคุณภาพโรงเรียนได้อย่างน่าทึ่ง และในขณะเดียวกันบุคคลดังกล่าวอาจเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างวิกฤติการณ์ในโรงเรียนได้” จะเห็นได้ว่าการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนนั้นจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยภายในที่สำคัญ คือ ผู้บริหารโรงเรียนและครูเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพโรงเรียนที่สำคัญ ผู้บริหารมีบทบาทเป็นตัวจักรสำคัญในการดำเนินการประสานบทบาทองค์กรและบทบาทของบุคลากรในโรงเรียนให้อยู่ในดุลยภาพที่ดี การเป็นผู้นำที่ดีของผู้บริหารโรงเรียนนั้นคือ จะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถและคุณสมบัติที่เหมาะสม เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา มีบุคลิกภาพที่เหมาะสม มีคุณธรรมและความยุติธรรม สิ่งที่คุณบริหารควรตระหนักอย่างยิ่ง คือ การเป็นผู้มีคุณธรรมเพราะถ้าผู้บริหารขาดคุณธรรมแล้ว นอกจากจะไม่สามารถบริหารงานให้ประสบความสำเร็จไปได้ด้วยดีแล้ว อาจจะไม่เป็นที่ยอมรับของผู้ใต้บังคับบัญชาและบุคคลทั่วไปที่พบเห็นและก่อให้เกิดการขาดศรัทธาและเสียการปกครองไปในที่สุด (มงคล ภาธรฐานนท์. 2539 : 20)

คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งจะทำให้เป็นที่เคารพยกย่องนับถือแก่ผู้ร่วมงาน ทำให้การบริหารงานดำเนินไปได้ด้วยความเรียบร้อยราบรื่น ทำให้ผู้ร่วมงานอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข ทุกคนมีความมั่นคงในอาชีพและทำให้อาชีพครุมีเกียรติยศเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ผู้บริหารควรมีคุณธรรมจริยธรรม มีความเมตตาแก่ผู้ร่วมงาน มีความเสียสละเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ไม่เอาเปรียบผู้ร่วมงาน มีความยุติธรรม มีเหตุผล มีความรักและห่วงใยในผู้ร่วมงาน ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี รักศักดิ์ศรีของผู้บริหาร ชื่อสัตย์ต่อตนเองต่อหน่วยงานและผู้อื่น มองทุกคนในแง่ดีในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับ

- ทศพิธราชธรรม 10 ประการ

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน) (2539 : 228) กล่าวว่า ผู้ปกครองหรือผู้บริหารที่มีหน้าที่ในการ ปกครองหมู่คณะควรยึดมั่นอยู่ในทศพิธราชธรรม 10 ประการ คือ ทาน โดยมีจิตใจโอบอ้อมอารี ประรณาคือต่อผู้ได้บังคับบัญชามีความเห็นอกเห็นใจ ให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ให้กำลังใจ กำลังทรัพย์ เสียดสละ สิว คือ รักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย ประพฤติปฏิบัติทั้งกาย วาจา เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ได้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงาน ปริงจาคะ คือ การบริจจาค เสียดสละทุนทรัพย์ แรงกายและแรงใจเพื่อประโยชน์สุขและความเรียบร้อย แก่สังคมส่วนรวม อาชชวะ คือ ความซื่อตรง ซื่อสัตย์ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริต มีความจริงใจ มัททวะ คือ มีความอ่อนโยนทั้งภายในภายนอกในมีอัธยาศัยไมตรีที่ดี ไม่ข่มขู่ ภัยบคาย กระด้าง ถือตัว มีกิริยามารยาทสุภาพนุ่มนวล ตบะ คือ มีความเพียร ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก ไม่ถ่อมลงในอบายมุข อักโกธะ คือ ความไม่โกรธ ไม่คิดประทุษร้ายผู้อื่น มีเมตตาธรรมเป็นที่ตั้ง อวิหิงสา คือ ความไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เป็นทุกข์เดือดร้อน ขันติ คือ มีความอดทนต่อความยากลำบากทั้งปวง อวิโรธนะ คือ ความไม่ประพฤติผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากทำนองคลองธรรม จากจารีตแบบแผน และจารีตประเพณีของสังคม

ส่วนคุณธรรมจริยธรรมของครูก็เป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นเช่นเดียวกัน ดังนั้น หน่วยงานซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับอาชีพครู จึงได้วางระเบียบว่าด้วยจรรยาบรรณครูไว้เมื่อ พ.ศ. 2539 (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. 2541 : รองปก) คือ ครูต้องรักศิษย์และเมตตาศิษย์โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า ครูต้องอบรม สั่งสอนฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ มีทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้แก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ครูต้องประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งกาย วาจาและจิตใจ ครูต้องไม่กระทำความผิดปฏิบัติต่อความเจริญทั้งทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์ ครูต้องไม่แสวงหาผลประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติและไม่ใช้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาผลประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ ครูต้องพัฒนาตนเอง ทั้งทางด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการมีพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอยู่เสมอ ครูขอรักและศรัทธาในวิชาชีพครูและเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กรวิชาชีพครู ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์ ครูพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย

และคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนก็ถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งเช่นกัน เพราะประเทศชาติจะเจริญรุ่งเรืองหรือเสื่อมสลายได้ ก็เพราะเยาวชนของชาติ ถ้าเยาวชนของชาติขาดคุณธรรมจริยธรรม ประพฤติปฏิบัติตน ไม่เหมาะสมก็จะทำให้สังคมเสื่อมโทรม ทางรัฐบาลจึงได้ประกาศให้มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. 2543 :

9) โดยกำหนดไว้ในมาตรา 6 ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 11) ได้ตั้งเกณฑ์มาตรฐานสำหรับประเมินคุณภาพภายนอกระดับ - การศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเน้นที่ตัวเด็กมากที่สุด ดังในมาตรฐานที่ 1 กล่าวว่า นักเรียนต้องมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ คือ มีวินัย มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตนตามระเบียบและหลักธรรมเบื้องต้นของแต่ละศาสนา ต้องซื่อสัตย์สุจริต มีจรรยาบรรณในอาชีพ มีความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละเพื่อส่วนรวม และประหยัดสิ่งของทรัพย์สินทั้งของตนเองและส่วนรวม ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัดและคุ้มค่า

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ล้วนเน้นเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารครูและนักเรียนไปในแนวเดียวกันทั้งสิ้น คือ ผู้บริหารต้องมีคุณธรรมจริยธรรมประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่เหมาะสมและเป็นตัวอย่างที่ดีให้ครู ได้ประพฤติปฏิบัติตนตามด้วยความเลื่อมใสศรัทธาอย่างจริงใจ ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ ก็จะถูกถ่ายทอดไปยังนักเรียนโดยการเลียนแบบอย่างอัตโนมัติ ซึ่งจะเห็นได้จากทฤษฎีว่าด้วยจริยธรรมของ ฟรอยด์ (Froud) กล่าวถึงอิทธิพลของครูในการเป็นตัวแบบซึ่งทำให้ครูถูกคาดหวังจากสังคมให้ประพฤติตัวดี โดยฟรอยด์เชื่อว่าจริยธรรมเป็นส่วนเดียวกับมโนธรรม (Super Ego or Conscience) ซึ่งได้รับจากพ่อแม่หรือผู้ใกล้ชิดด้วยกระบวนการถือตนตามอย่าง (Identification) บุคคลที่เขายึดเป็นแบบอย่าง จากทฤษฎีดังกล่าวข้อมทำให้ครูถูกคาดหวังให้เป็นตัวอย่างที่ดีของเด็ก เช่นเดียวกับ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนึก. 2520 : 50-55) พบว่า วิธีการส่งเสริมและพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมที่วิธีหนึ่ง ก็คือการทำเลียนแบบจากตัวแบบที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (สุชัชวีร์ มาهرิม. 2519 : 58-62) ที่พบว่าผู้ที่รับรู้และเลียนแบบมากที่สุดคือ ผู้ที่มีระดับจริยธรรมสูง ซึ่งสอดคล้องกับ (ขุนทอง ภูผาเดือน. 2527 : 167) ที่กล่าวว่า ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาให้เด็กเกิดความเจริญงอกงามในทุกด้าน โดยพัฒนาทั้งด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์และสังคม รวมไปถึงการอบรมสั่งสอนให้เด็กเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม มีวินัยอันดีงาม ครู คือ “พ่อพิมพ์” และ “แม่พิมพ์” ครูมีลักษณะอย่างไรเด็กก็จะมีลักษณะเป็นอย่างนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าถ้าผู้บริหารมีคุณธรรมจริยธรรมสูงจะส่งผลให้ครูและเด็กมีคุณธรรมจริยธรรมสูงด้วย

ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมของคนเลื่อมถอยลง ในขณะที่ความเจริญทางวัตถุสูงขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากปัญหาสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม ทำให้มีผลกระทบต่อบุคคลในสังคม เช่น บุคคลมีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนทุกข์ยากของผู้อื่น ครูเป็นบุคคลกลุ่มหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อม

และสังคม ทำให้ครูในยุคปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป ดังคำกล่าวของ (สุนน อมรวิวัฒน์ และคณะ. 2536 : 21) ว่าแต่เดิมมาครูคือผู้รู้ทุกสิ่งทุกอย่าง วิธีการสอนของครู คือ การบอก การอธิบาย และทำแบบอย่างให้ศิษย์ดูแล้วเลียนแบบ ครูไทยสมัยก่อนเป็นผู้รู้จริงและมีความเชี่ยวชาญสูงในเรื่องที่ทำงานสอน ดังนั้น ศิษย์ของท่านจึงได้รับความรู้ความชำนาญอย่างเต็มที่ แต่ครูสมัยนี้มีคุณภาพและคุณธรรมจริยธรรมน้อยกว่าครูสมัยก่อน

อำไพ สุจริตกุล (2530 : 97-98) กล่าวว่าแต่ก่อนครูเป็นปูชนียบุคคลอย่างสมบูรณ์ ต่อมาความเปลี่ยนแปลงของสังคม สภาพครอบครัว เศรษฐกิจ การเมือง เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ครูไม่สามารถดำรงฐานะการเป็นปูชนียบุคคลได้อย่างเต็มที่ ต้องอาศัยความอยู่รอดในสังคม ทำให้เกิดปัญหา เช่น ครูทุจริต ครูทำร้ายลูกศิษย์ ครูขาดคุณธรรม ไม่มีระเบียบวินัย ฯลฯ จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จึงอาจสันนิษฐานได้ว่าปัญหาดังกล่าวอาจเนื่องมาจากคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารที่แสดงออกให้ครูได้รับรู้ นั่น มีผลต่อคุณธรรมจริยธรรมของครูและส่งผลเสียต่อ คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนด้วย ซึ่งถ้าข้อสมมุติฐานดังกล่าวเป็นความจริงแล้ว การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารกับคุณธรรมจริยธรรมของครูทำให้รู้แนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อคุณธรรมจริยธรรมของครูกับคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนและสามารถนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างถูกต้อง

นอกจากนี้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่าผลการวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารตามการรับรู้ของครูและคุณธรรมของครูไม่ว่าจะสังกัดหน่วยงานไหน จะมีลักษณะคล้ายกันทั้งด้านคุณลักษณะส่วนตัวและส่วนรวม (ธีรรัตน์ กิจจาร์ภัย. 2542 : 444-445) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (วิญญู มณีจันทร์. 2520 : บทคัดย่อ) ที่พบว่าพฤติกรรมผู้นำกับความพึงพอใจใน การงานของครูมีสหสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมผู้นำด้านสัมพันธ์สภาพ นอกจากนี้งานวิจัยจำนวนมากยังกล่าวถึงคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารว่าส่งผลต่อคุณธรรม จริยธรรมของครูและนักเรียนได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะงานวิจัยของ (มณูญ เอี่ยมวิลัย. 2518 : บทคัดย่อ) และงานวิจัยของ (สมพร สิทธิ. 2537 : บทคัดย่อ) ที่พบว่าพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรมและพฤติกรรมด้านการปฏิบัติงานมีความ สัมพันธ์กันซึ่งเป็นที่นำไปสู่คุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนและจากการศึกษาวิจัยของ (ปรีชา ชันชไพโรศรี. 2535 : บทคัดย่อ) ก็พบว่าคุณธรรมของผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหารและครูมีคุณธรรมจริยธรรมที่สัมพันธ์กันสูงด้วยจึงอาจกล่าวได้ว่าที่นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมสูงเป็นผลมาจากการที่ผู้บริหารและครูมีคุณธรรม จริยธรรมสูงเช่นกัน ดังนั้นคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหาร โรงเรียนจึงอาจจะมี ความสัมพันธ์ในทางบวกกับคุณธรรม จริยธรรมของครูในการปฏิบัติงานด้วย

จากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ยังไม่พบว่ามีผลงานวิจัยใดที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารกับคุณธรรมจริยธรรมของครู จึงเกิดประเด็นปัญหาที่ว่า คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารกับคุณธรรมจริยธรรมของครูมีความสัมพันธ์กันหรือไม่ แม้ในอดีตจะมีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารกับคุณธรรมจริยธรรมของครูมาบ้าง แต่เป็นการศึกษาคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารและคุณธรรมจริยธรรมของครูภายใต้กรอบแนวคิด ทฤษฎีเวลา และสถานที่ที่แตกต่างกัน ประกอบกับยังไม่มีการศึกษาเรื่องดังกล่าวในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา จึงส่งผลให้ผู้วิจัยเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารตามการรับรู้ของครูกับคุณธรรมจริยธรรมของครู ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา โดยผู้วิจัยได้กำหนดเป็นสมมุติฐานการวิจัยเพื่อทำการทดสอบว่า คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารตามการรับรู้ของครูมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับคุณธรรมจริยธรรมของครู ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารตามการรับรู้ของครูกับคุณธรรมจริยธรรมของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ได้รับทราบคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารตามการรับรู้ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ทำให้ได้รับทราบคุณธรรมจริยธรรมของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของครูให้ดียิ่งขึ้น
3. ได้ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารตามการรับรู้ของครูและคุณธรรมจริยธรรมของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา ทำให้รู้แนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อคุณธรรมจริยธรรมของครูและนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา และสามารถนำข้อมูลไปวางแผนพัฒนาได้อย่างถูกต้อง

4. ได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารที่ดี ซึ่งเมื่อนำไปปฏิบัติแล้ว ก็จะส่งผลไปยังคุณธรรมจริยธรรมของครูและนักเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ได้ข้อมูลสำหรับวางแผนพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารและครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหาร ตามการรับรู้ของครูกับคุณธรรมจริยธรรมของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา ปีการศึกษา 2546 จากครูจำนวน 3,662 คน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประชากรได้แก่ครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา ปีการศึกษา 2546 จำนวน 348 คน ได้มาจากวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งเป็นชั้นภูมิชนิดที่เป็นสัดส่วนตามอำเภอในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาในอำเภอต่าง ๆ โดยใช้ตารางของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 : 608) ที่ระดับความคลาดเคลื่อนที่ .05

3. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารตามการรับรู้ของครูและคุณธรรมจริยธรรมของครู

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เข้าใจความหมายเฉพาะคำที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ตรงกัน จึงได้นิยามความหมายไว้ดังนี้

1. ทศพิธราชธรรม หมายถึง ธรรมของพระราชา หรือธรรมของผู้บริหารที่ยึดมั่นอยู่ในคุณธรรม 10 ประการ คือ ทาน ศีล ปริงจาคะ อาชชวะ มัททวะ คปะ อักโกธะ อวิหิงสา ขันติ และอวิโรธนะ

2. คุณธรรมจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่ดีและแสดงออกทางพฤติกรรมที่ถูกต้องและดีงาม เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

3. คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารตามการรับรู้ของครู หมายถึง คุณงามความดีที่กระทำไปด้วยความสำนึกในจิตใจ โดยยึดถือจนเป็นความเคยชินอันเป็นคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่ดีงาม เป็นที่ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงามของตนเอง ผู้อื่น และสังคม สามารถวัดได้จากคะแนนการตอบแบบสอบถามตามการรับรู้ของครูที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามหลักทศพิธราชธรรม 10 ประการคือ

3.1. ทาน หมายถึง การให้หรือการเสียสละ ผู้นำจะต้องเป็นผู้เสียสละหรือเป็นผู้ให้ โดยแบ่งการให้ออกเป็น 3 ประเภท คือ

3.1.1 อามิสทาน คือ การให้วัตถุสิ่งของและทรัพย์สินเงินทองตามความเหมาะสมและความจำเป็น

3.1.2 ธรรมทาน คือ การให้ความรู้ ให้คำสั่งสอน ให้การสนับสนุน ให้คำชี้แนะ ให้กำลังใจและปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดี

3.1.3 อภัยทาน คือ การให้อภัย ไม่โกรธ ไม่พยาบาท ไม่อาฆาตเค้น มีความเมตตากรุณา และมีจิตใจที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น

3.2 ศีล หมายถึง ความประพฤติที่ตรงตามหลักเบญจศีล 5 ข้อ คือ

3.2.1 ไม่ฆ่าสัตว์และไม่ทรมานสัตว์ให้ได้รับความทุกข์เดือดร้อน

3.2.2 ไม่ลักขโมยไม่หื้อโกงไม่เอาของผู้อื่นมาเป็นของตน โดยมีได้รับอนุญาตจากเจ้าของเสียก่อน

3.2.3 ไม่ประพฤติผิดในกาม คือ ไม่ล่วงละเมิดในภรรยาและสามีของผู้อื่น

3.2.4 ไม่กล่าวคำเท็จ คำส่อเสียด คำหยาบคาย คำเพ้อเจ้อ ให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน

3.2.5 ไม่ดื่มสุราเครื่องดองของมึนเมาและยาเสพติด

3.3 ปริจาคะ หมายถึง การบริจาค การเสียสละ วัตถุสิ่งของหรือทรัพย์สินสมบัติของตนให้เป็นทานโดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท

3.3.1 การให้เพื่ออนุเคราะห์ คือ การให้รางวัลหรือให้การอุปถัมภ์เลี้ยงดูแก่ผู้ประกอบคุณงามความดีหรือประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน

3.3.2 การให้เพื่อสาธารณะ คือ การบริจาคทรัพย์สินเพื่อบำรุงสาธารณประโยชน์อย่างสม่ำเสมอและอุทิศตนในการปฏิบัติงานในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

3.3.3 การให้เพื่อบูชาคุณ คือ เป็นผู้มี ความกตัญญูทศเวทาคือผู้มีพระคุณทุกท่าน

3.4 อาชชวะ หมายถึง ความซื่อตรง ความซื่อสัตย์ ความสุจริต ความจริงใจ ยึดมั่นอยู่ในหลักของคุณธรรม เคารพศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาโดยแยกออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

3.4.1 ความซื่อตรงต่อบุคคล คือ มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อผู้ใหญ่นเือน้อง เพื่อนร่วมงาน และผู้น้อย

3.4.2 ความซื่อตรงต่อเวลา คือ จะต้องเป็นคนตรงต่อเวลาในการประกอบภารกิจหรือในการมาปฏิบัติหน้าที่ราชการ

3.4.3 ความซื่อตรงต่อหน้าที่ คือ จะต้องซื่อสัตย์สุจริตและจริงจังในตำแหน่งหน้าที่ของตน ไม่ปล่อยปละละเลยหน้าที่ของตนให้เสียหาย

3.4.4 ความซื่อตรงต่อตนเอง คือ จะต้องเป็นผู้เชื่อมั่นในหลักคุณธรรม เคารพศรัทธาและเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างจริงจังทั้งต่อหน้า และลับหลังพร้อมทั้งอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย

3.5 มัทวะ หมายถึง ความอ่อนโยน สุภาพเรียบร้อย นอบน้อมถ่อมตน ทั้งภายนอกและภายใน แบ่งออกเป็น 3 ทาง คือ

3.5.1 ความอ่อนโยนทางกาย คือ มีความสุภาพอ่อนโยน นอบน้อมถ่อมตน วางตัวเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องความประพฤติและบุคลิกภาพ

3.5.2 ความอ่อนโยนทางวาจา คือ มีกิริยาวาจาสุภาพน้อมนวลไพเราะอ่อนหวานและมีอัธยาศัยไมตรีมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลทั่วไป

3.5.3 ความอ่อนโยนทางใจ คือ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและปรับปรุงตนเองให้ทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ

3.6 ตปะ หมายถึง ความเพียรในการที่จะกำจัดความเกียจคร้านและความชั่วให้ออกไปจากตัวโดยแบ่งความเพียรออกเป็น 2 ประเภท คือ

3.6.1 ความเพียรทางกาย คือ ไม่เกียจคร้านในการปฏิบัติหน้าที่ราชการและงานที่รับผิดชอบ ไม่มีความย่อท้อต่อความยากลำบากเมื่อพบกับอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่และไม่ปล่อยให้งานค้างค้ำจนไม่เป็นปัจจุบัน

3.6.2 ความเพียรทางใจ คือ ไม่หมกมุ่นลุ่มหลงในอบายมุขและไม่เสพสิ่งเสพติดที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ

3.7 อักโกระ หมายถึง ความไม่โกรธ ไม่เกรี้ยวกราด ไม่แสดงกิริยาที่ไม่สุภาพ โดยแบ่งออกเป็น 3 ทาง คือ

3.7.1 ความไม่โกรธทางกาย คือ ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นด้วยความโกรธ ไม่แสดงความดุคั่น โหดเหี้ยม ไร้คุณธรรม

3.7.2 ความไม่โกรธทางวาจา คือ ไม่เกรี้ยวกราด กล่าวคำหยาบคาย ไม่สุภาพ

3.7.3 ความไม่โกรธทางใจ คือ มีเหตุผล เคารพสิทธิของผู้อื่น ไม่อาฆาตพยาบาทผูกใจเจ็บ และมีเมตตาธรรมประจําใจ รู้จักใช้สติยับยั้งความขุ่นเคืองใจไว้ได้

3.8 อวิหิงสา หมายถึง ความไม่เบียดเบียนให้ผู้อื่นได้รับความทุกข์ยาก ลำบากทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยแบ่งลักษณะของความไม่เบียดเบียนไว้ 5 ลักษณะ คือ

3.8.1 ไม่ใช้อำนาจ คือ ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ผิดกฎหมายและศีลธรรม

- 3.8.2 ไม่กลั่นแกล้ง คือ ไม่ใช้การลงโทษที่ไม่เป็นธรรมหรือมีอคติ
- 3.8.3 ไม่บีบบังคับ คือ ไม่ใช้อำนาจหน้าที่บีบบังคับในเรื่องที่ไม่สมควรหรือไม่เต็มใจ
- 3.8.4 ไม่หาผลประโยชน์ คือ ไม่แสวงหาผลประโยชน์จากการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบธรรม
- 3.8.5 ไม่อิจฉาริษยา คือ แสดงความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีความสุข
- 3.9 ขันติ หมายถึง ความอดทนต่อความยากลำบากทั้งปวง แม้แต่จะเหน็ดเหนื่อยเพียงใดก็ไม่ย่อท้อ ความอดทนแบ่งออกเป็น 3 ทาง คือ
- 3.9.1 ความอดทนทางกาย คือ มีความอดทนต่อความยากลำบากทางกายในการประกอบกิจการงานให้สำเร็จและอดทนต่อความทรมาณเจ็บป่วยของร่างกายเมื่อเกิดทุกขเวทนา
- 3.9.2 ความอดทนทางวาจา คือ มีความอดทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ของผู้อื่นและยอมรับผิดพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของตนเองอยู่เสมอ
- 3.9.3 ความอดทนทางใจ คือ มีสติในการทำงาน และมีสติที่จะคอยระงับยับยั้งชั่งใจ มีความอดทนต่อความโลภ ความโกรธ และความหลงของตนเองอยู่เสมอ
- 3.10. อวิโรธนะ หมายถึง ความไม่คลาดจากธรรม ไม่ประพฤติผิดพลาดจากทำนองคลองธรรม วางตนเป็นหลักหนักแน่นในธรรมไม่มีความเอนเอียงหรือหวั่นไหวในถ้อยคำที่ดีหรือร้ายโดยแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ
- 3.10.1 มีความหนักแน่น คือ วางตนเป็นหลักหนักแน่นในธรรมไม่เอนเอียงหรือหวั่นไหวด้วยถ้อยคำที่ดีหรือร้าย
- 3.10.2 มีความขีดมั่น คือ ขีดมั่นอยู่ในคุณธรรมเที่ยงตรงมีแบบแผนหลักการในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามพร้อมทั้งมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เข้ากับชุมชนได้
- 3.10.3 มีความมั่นใจ คือ มีกำลังใจมีแรงจูงใจภายในที่จะปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จ
4. คุณธรรมจริยธรรมของครู หมายถึง คุณงามความดีที่มีอยู่ในจิตใจของบุคคลและแสดงออกทางความประพฤติที่ดีงามต่อตนเองผู้อื่นและสังคม สามารถวัดได้จากคะแนนการตอบแบบสอบถามตามการรับรู้ของตนเองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามหลักทศพิธราชธรรม 10 ประการ
5. การรับรู้ หมายถึง การแปลความหมาย การตีความหมายเพื่อทำความเข้าใจสิ่งที่สัมผัสการรับรู้จะเกิดขึ้นทุกครั้งที่มีสิ่งเร้า หรือพฤติกรรมเกิดขึ้น เช่น ความรู้สึก ความคิด เจตคติ ค่านิยม

6. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง หัวหน้าสถานศึกษาที่ดำรงตำแหน่งหรือรักษาการในตำแหน่งครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาในปีการศึกษา 2546

7. ครู หมายถึง บุคลากรทางวิชาการซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้าน การเรียนการสอนและการส่งเสริม การเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิชาการต่าง ๆ ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาปีการศึกษา 2546

กรอบแนวคิดในการวิจัย

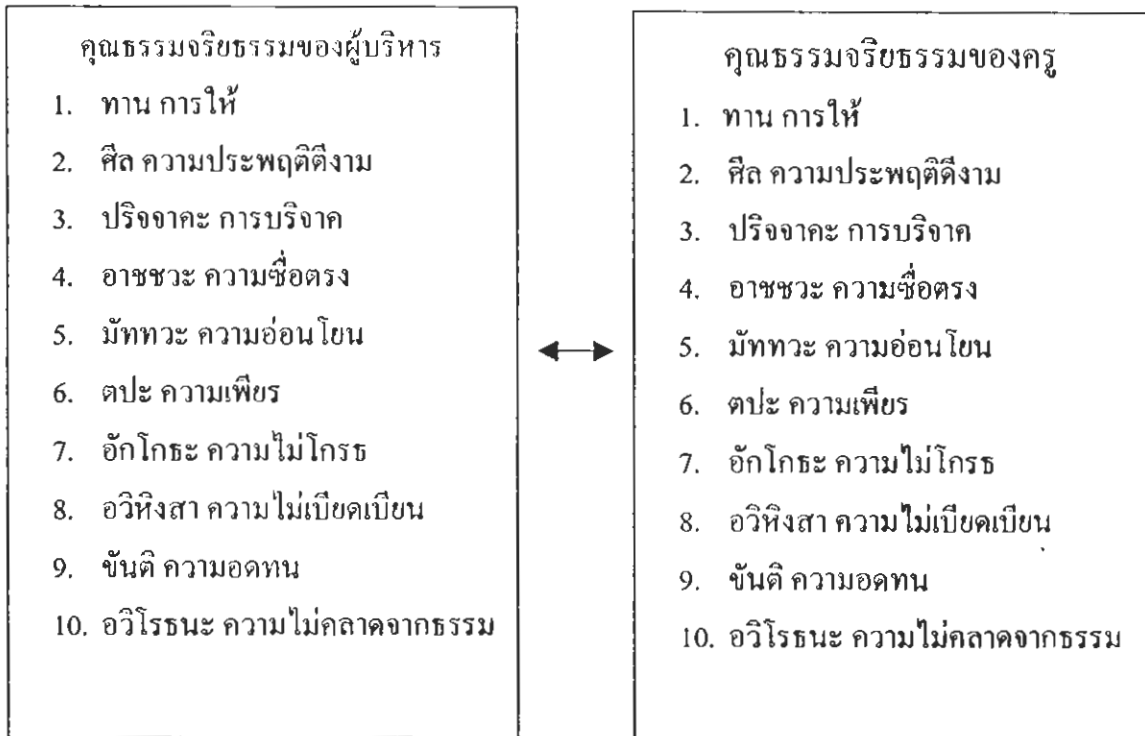
การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารตามการรับรู้ของครูกับคุณธรรมจริยธรรมของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

กรอบแนวคิดในการศึกษาคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารตามการรับรู้ของครูกับคุณธรรมจริยธรรมของครู กำหนดจากหลักธรรมทางพุทธศาสนา ในหัวข้อทศพิธราชธรรม 10 ประการคือ

1. ทาน การให้
2. ศีล ความประพฤติดีงาม
3. ปริจจาคะ การบริจาคน
4. อาชชวะ ความซื่อตรง
5. มัททวะ ความอ่อนโยน
6. ตปะ ความเพียร
7. อักโกธะ ความไม่โกรธ
8. อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียน
9. ขันติ ความอดทน
10. อวิโรธนะ ความไม่คลาดจากธรรม

ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารกับคุณธรรมจริยธรรมของครูดังกล่าวข้างต้น สามารถกำหนดเป็นแผนภูมิกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

ตัวแปรที่ศึกษา

ภาพประกอบ 1 แผนภูมิแสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมุติฐานในการวิจัย

คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารตามการรับรู้ของครูมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับคุณธรรมจริยธรรมของครูในโรงเรียนประถมศึกษาศังักัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา